

‘Ontheemde’ kiezer wijkt steeds vaker uit naar lokale partij

Bas Knoop
Den Haag

Volgens peilingen gaat zo’n 35% van de kiezers komende woensdag lokaal stemmen. Wantrouwen in de Haagse politiek maar ook het ontbreken van landelijke partijen op het stembiljet, maken de lokale partijen succesvol.

Wie het hart van de kiezer wil veroveren bij de gemeenteraadsverkiezingen moet ‘herkenbare dorpspolitiek’ voeren, stelt Willem Thewissen, lijsttrekker en fractievoorzitter van Communiceren met Burgers (CMB) uit het Limburgse Stein.

Wat dat inhoudt? Praten, veel praten. Met burgers, ondernemers, verenigingen. ‘Als politieke partij moet je inspelen op wat er lokaal leeft en daarop je standpunten bepalen’, zegt Thewissen. Lokale politieke partijen zijn daar volgens hem veel beter in dan de lokale afdelingen van landelijke partijen. ‘Zij zitten vast aan een bepaalde ideologische richting en moeten ook lokaal hun landelijke partijprogramma afdraaien.’

In Stein beheersen lokale partijen de gemeentepolitiek. Van de 21 zetels zijn er 17 in handen van vier lokale partijen. CMB is met 6 zetels de tweede partij; traditionele volkspartijen CDA (2 zetels), PvdA (1 zetel) en VVD (1 zetel) spelen een marginale rol.

De dominantie van ‘de lokalen’ in Stein staat niet op zichzelf. Al twee gemeenteraadsverkiezingen op rij behalen lokale partijen zo’n 28% van de stemmen, ruim twee keer zoveel als de VVD — al meer dan een decennium landelijk de grootste partij. Ook zijn zij hofleverancier qua wethouders: na de verkiezingen van 2018 is 32% van de wethouders afkomstig van een lokale partij.

Uit een peiling van I&O Research blijkt dat de opmars van lokale partijen ook bij de gemeenteraadsverkiezingen van komende woensdag zal doorzetten. Zo’n 35% van de kiezers gaat mogelijk lokaal stemmen.

men. Wat verklaart hun succes? En bestaat er eigenlijk zo iets als dé lokale partij?

Volgens de Leidse politicoloog Simon Otjes is een groot deel van de kiezers bij gemeenteraadsverkiezingen ‘politiek ontheemd’ door de versplintering in de landelijke politiek. ‘Je ziet de afgelopen jaren dat er steeds minder mensen stemmen op de traditionele middenpartijen als de PvdA en het CDA en vaker uitwijken naar nieuwe partijen als Volt, JA21 en Partij voor de Dieren.’

BONT GEZELNSCHAP

Juist veel van die nieuwe partijen doen, in tegenstelling tot de gevestigde partijen, maar in weinig gemeenten mee aan de verkiezingen. Forum voor Democratie, Denk, BIJ1, Volt, PVV en Partij voor de Dieren staan in vijftig of minder gemeenten op de kieslijst, bleek uit onderzoek van BNR onlangs. JA21 doet alleen in Amsterdam mee. ‘Dit betekent dat veel kiezers bij gemeenteraadsverkiezingen niet op de partij van hun eerste voorkeur stemmen en daarom waarschijnlijk eerder geneigd zijn een lokale partij te steunen’, stelt Otjes.

Ook wantrouwen in de politiek speelt mogelijk een rol in het succes van lokale partijen, meent Otjes. Veel van hen presenteren zich als protestpartij en ageren tegen de manier waarop lokale afdelingen van landelijke partijen gemeenten besturen. ‘Die overtuiging vormde bijvoorbeeld de basis voor de oprichting van verschillende ‘Leefbaar’-partijen rond de eeuwwisseling’, zegt Otjes.

Nederland telt ruim achthonderd lokale partijen. Een bont gezelschap zonder gemeenschappelijke ideologie, zegt

‘Op lokaal niveau speelt links, rechts, progressief of conservatief een stuk minder’

Leefbaar Rotterdam op campagne voor de gemeenteraadsverkiezingen.

de Tilburgse bestuurskundige Julien van Ostaaijen. ‘Lokale partijen zeggen vaak over zichzelf dat ze in het politieke midden opereren. Gemiddeld genomen zijn ze iets rechtser, maar ik benadruk vooral de diversiteit.’

ONS uit de Zuid-Hollandse gemeente Nissewaard is zo’n ‘echte middenpartij’, zegt Martijn Hamerslag, wethouder en lijsttrekker voor de in 1993 gestarte partij. ONS is met 14 van de 37 zetels veruit de grootste partij in Nissewaard, een gemeente waar ook de stad Spijkenisse onder valt.

Op haar eigen site staat prominent dat ONS, opgericht vanuit het verenigingsleven, ‘niet links of niet rechts’ is. ‘Op lokaal niveau speelt links, rechts, progressief of conservatief een stuk minder’, beweert Hamerslag. ‘Hier gaat het om vragen als wel of geen nieuwe school of meer geld naar het openbaar groen? Je moet benaderbaar zijn voor de kiezer en de mensen en hun zorgen

goed kennen. Aan ideologie heb je dan niet zoveel. Bij ons op de lijst staan mensen die landelijk zowel PvdA als VVD stemmen.’

ONPARTIJDIG

Er zijn kanttekeningen te plaatsen bij deze electorale opmars. Gemeenten hebben de laatste jaren steeds meer taken op hun bord gekregen. Denk aan de jeugdzorg, de uitvoering van klimaatplannen en de inburgering. Stuk voor stuk complexe vraagstukken die veel tijd en energie opslurpen en die gemeenten vaak in regionale samenwerkingsverbanden moeten aanpakken.

Waar lokale CDA’ers of VVD’ers uit de regio hier met elkaar over kunnen sparren, hebben lokale partijen die luxe niet. Ook missen zij vaak de lijntjes met politici in de provinciehuizen en op het Binnenhof, en ontbreekt de inhoudelijke ondersteuning van een landelijk partijbureau of wettenschappelijk instituut.

Lopen raadsleden en wethouders van lo-

kale partijen hierdoor niet een grote informatieachterstand op? De lijsttrekkers Hamerslag en Thewissen ontkennen dat. Zij wijzen op de ondersteuning door de griffie, het speciale kennispunt voor lokale partijen, hun eigen netwerk en de achtergrond van raadsleden, die ‘geworteld’ zijn in de samenleving. ‘Het is intensief, maar ik ben ervan overtuigd dat jij ook zonder ondersteuning van een landelijke partij de juiste kennis kan opdoen’, stelt Thewissen.

Ook bestuurskundige Van Ostaaijen maakt zich geen al te grote zorgen. Het ontbreken van een netwerk kan ook een voordeel zijn. ‘Uit onderzoek blijkt dat wethouders van lokale partijen vaker en makkelijker strategische posities bemachtigen in samenwerkingsverbanden, juist omdat zij niet partijdig zijn’, zegt Van Ostaaijen. ‘Zij zijn niet gebonden aan een landelijke partij en vinden het misschien makkelijker zich kritisch uit te laten over provinciaal en landelijk beleid.’

Ongelijk speelveld

In tegenstelling tot landelijke politieke partijen, krijgen lokale partijen geen overheids subsidie. Dat moet veranderen, vinden experts, de Vereniging Nederlandse Gemeenten en ook een steeds groter deel van de Tweede Kamer. Zeker nu lokale partijen bij verkiezingen gezamenlijk verreweg de meeste stemmen behalen. Zonder financiële steun voor lokale partijen is er geen gelijk speelveld in de gemeentepolitiek en

blijven er zorgen bestaan over beïnvloeding via donaties, betogen zij. In de Kamer dringen vooral de linkse oppositiepartijen en JA21 aan op subsidie voor lokale partijen. Het is de vraag of een amendement van SP’er Renske Leijten ook een meerderheid zal krijgen. In een debat over partijfinanciering zei minister Hanke Bruins Slot (Binnenlandse Zaken) ‘op dit moment de financiering nog niet’ te hebben voor de steun.

FOTO: FRANK DE ROO/ANP